

«Сон күлөн» п'есасынын сон пәрдәсиндән бир сәһнә.

ТЕАТР

„СОН ЖҮЛӨН“

Мүшкүлов адлы бириси института директор тәйин олунмушдур. Элм илэ гәти элагәси олмаян бу адам өзүнә нүфуз газанмаг вә ханин мөгсәдләрини һаята кечирмәк үчүн бүтүн профессорлары, доцентләри вә техники ишчиләри бири-бирилә вурушдурмаға чалышыр. Онун бу ярмаз һәрәкәтинә ялтаг вә икиүзлү Гәбулов көмәк эдир. Горхаг вә чәсарәтсиз элми ишчи Сәфәрзәдәнин бу ачизлийиндән истифада эдән Мүшкүлов намуслу совет вәтәндашы профессор Элдарову ләкаләйир вә сәдагәтлән алимләри, доцентләри институтдан гоммагла өзүнә яхшы шәраит яратмаг истәйир.

Мүшкүлов өз ханин мөгсәдләрини мәнһәрәтлән һаята кечирир. Арвадындан горхан, мәкрли, үздә сәмими көрүнән, лакин ханин вә гара гәлбәли олан Мүшкүлов чох мәнһәрәтлән һәрәкәт эдиб, өз билдийини эдир. О, горхаг Сәфәрзәдәнин элми ишини өз адына чыхыр. Лакин гәти моментдә һәгиги йолдашларынын көмәйи илэ өзүнү доғрулдуб Мүшкүлову күлүнч һалда салан бир «элми иш» язмагла Сәфәрзәдә өз горхаглыгына сон гоюр.

Партком катиби вә институтун бүтүн ишчиләри Мүшкүловун ич өзүнү ачырлар; онун «Донузиос, вәһәнкиюс» теориясы кәскин бир сатира илэ ифша олунар.

Гурулушчу режиссор Ә. Шәрифов вә С. Турабов йолдашлар әсәрин маһийәтини яхшы аиламыш, тамашанын бәдни тәртинә (рәсам А. Абасов) хүсуси диггәт вермишләр. Сәһнәдәки декорлар өз ичә деталларына гәдәр белә диггәтлән дүшүнүлмүшдур. Шкафлардаки мухтәлиф сүмүкләр, һейван скелетләри вә чүрбәчүр экспонатлар элми бир мүүссисә тәсирини бағышлайыр.

Песаны тәрчүмә вә тәбдил эдән язычы Мир Чалал йолдаш белорусиялы драматург К. Крапиванын «Сон күлән» әсәриндәки фамилиялары дәйишдирдийи кими (Горлохватски—Мүшкүлов, Гуляга—Сәфәрзәдә, Зелкин—Гәбулов вә и. а.) режиссор Шәрифов йолдаш да һадисәни Белорусиядан Кировабада кечирмишдир. Әсәрин бу тәбдил-тәрчүмәси пис нәтичә вермәмишдир.

Әмәкдар артист Мустафа Мәрданов үзәриндә ишләдийи образын бүтүн характер деталларына чох ичә диггәт етирмиш олдуғундан, кар'ерист, әхлагсыз вә мәнһәрәтлән маскаланмыш дүшмән симасына тамашачылар чатдыра билир. Мүшкүлов чох мәкрлидир; о, ери кәлдикдә «сәмими үрәк досту» олу; һәтта сүпүркәчи илэ белә зарафатларша билир. О, профессор Элдаров гаршысында өзүнү гайгыкеш вә мәнрибан бир дост кими көстәрир, лакин онун дәлынчә данышыр вә она газдығы гуяонун дәрин олмасындан һәзз алыр.

Мүшкүлов Сәфәрзәдәнин горхаг хасийәтинлән истифада эдәрәк— «Сән агвардиячы генералсан!» дөйә, онун чловуну истәдийи тәрәфа дартыр. Бу алчаг хасийәтлән «директор» өз ишчиләрини арвадына белә әл атыр, мәншәт позгунлуғуна юарланыр. О, башгалары янында өзүнү гәйрәман кими гәләмә верир, лакин өз арвады гаршысында горхудан титрәйир. Мүшкүлов анатомия саһәсиндә ени бир тапынтыдан бәһс эдир, лакин ади бир латын терминини белә демәк иғтидарына малик дейилдир. Бу алчаг вә икиүзлү, кар'ерист симанын дахили аләмини Мустафа Мәрданов белә дузкүн бир трактовка илэ ачыб көстәрир.

Мүшкүловун гадыны ролунда кәич актриса Әминә Султанова инандырычыдыр. Харичи бәзәйинә вә ән сон мода илэ кейиниң-кечинмәсинә бахмаяраг, элиндә габ-гачаг вә сәбәт олдуғу һалда һай-күйлән института кәлиб әриңдән автомо-

бил тәләб эдән, ону тәнкә кәтирән, заһири бәзәклән мәншул олан бир мешшанка ролуну Султанова яхшы ойнайыр. Тамашачы кәич актрисанын яратдығы бу образын өзүндә Мүшкүловун башга бир портретини, онун чаялы бир нүмунәсини көрүр. Лакин актриса бир гәдәр чох гышгырыг салмаса яхшыдыр; чүнки о, һай-күйчүлүйә гапылмагла, яратдығы образы ба-яғылашдыра биләр.

Арвадыны өз кар'ерасы угрунда һәр ишә сүрүкләйир вә бундан өзүнә ялыз мәнфәәт күдән Гәбулов һәтта алчаглығы, ән ачы тәһгири белә гәбула һазырдыр. О, Мүшкүловун элиндә бир әләт олараг, институтда һамыны бири-бирилә вурушдуруб, интрига салмагдан һәзз алыр. О, бу һәрәкәтини үмуми ишә, элми фәалийәтә бир көмәк кими тәсәввүр эдән, ялтаглыг вә мискинлик әһтирасы илэ яшанын бир адамдыр. Әмәкдар артист Вәлиханлынын бу ролда белә бир тәсир бағышламасы онун яратдығы образы яхшы дүшүнмәси илэ изаһ олуна биләр.

Сәфәрзәдә ролунда Гафар һәгги ачиз вә горхаг бир адам симасын яратмышдыр. Сәфәрзәдәнин Мүшкүлов элиндә әләтә чеврилмән, «Генерал һәзрәтләри!» сөзүнү эшидинчә титрәмәси вә алчалмасы тамашачыда бу образы гаршы кәһ мәзәммәт вә кәһ да ийфәт һиссләри оядыр. Гафар һәгги яратдығы бу образын дахили аләмини яхшы әкс этдирә билир. Лакин онун сон пәрдәдә союг вә һәрәкәтсиз даянамасы реал дейилдир. Әз яхын йолдашларынын вә партком катибинин көмәйи илэ чәсарәтә кәлән Сәфәрзәдәнин Мүшкүлову күлүнч бир вәзийәтә салан «элми» мәрүзә һазырламыш чәсарәтлән адама чеврилмәсини Гафар һәгги сонунчу пәрдәдә әкс этдирә билмир; енә дә чүрәтсиз вә демәк олар ки, лал-динмәз бир инсан кими нәзәрә чарпыр. Бу, дүз дейилдир. Мүшкүлов кими олдуғча һийләкәр симаны ифша эдән Сәфәрзәдә сон пәрдәдә чүрәтли вә мәрданә көстәрилмәлидир.

Артист Казым Зия профессор Элдаров ролунда һәгги бир совет алим симасын яратмышдыр. О, комедик жанрдан чәкинәрәк, чидди бир трактовка илэ, профессор Элдаров симасыны, онун һәйәчан вә кәдәрини ичә бир тәвәзәкарлыглә әкс этдирир. Казым Зиянын ролу бу чүр сәдә вә инандырычы ойнамасы яхшы тәсир бағышлайыр.

Эпизодик дә олса гоча сүпүркәчи ролунда әмәкдар артист Рәз Дарәблы тамашачыларын рәғбәтини газаныр. Хүсусилә онун сон пәрдәдәки «әләнкә мәсәләсини» өзүнә мәхсус бир ирония илэ изаһ этмәси олдуғча тәбиә чыхыр.

Партком катибинин образы (артист М. Сән'ани) әсәрдә схематик верилмишдир. Онун бүтүн мүнүм мәсәләләри дөһлизләрдә һәлл этмәси инандырычы дейилдир.

Сатирик бир әсәр олан «Сон күлән» п'есасына бәхдыгда тамашачы совет адамларынын синфи дүшмәнләрә нечә күлдүйүнү вә ону нечә ифша әтдийини көрүр. Неч бир сәрт чизкпйә вә дәрин боыгларә әл атмадан язычы Крапива бу әсәриндә совет алимләринин доғрун вә мәнсулдар һаятындан көтүрдүйү мүййән бир эпизоду неч бир драматик иллюзия вә мүрәккәб ситуацияларә йол вермәдәл бачарыгла тәсвир этмишдир.

Азәрбайжан Дөвләт Драма Театры, Сталин мукафаты газанмыш көзәл п'есалары систематик тамашая гоюб, Сталин лауреатларынын ярадычылыгы илэ Азәрбайжан тамашачыларыны даһа кениш сурәдә таныш этмәлидир.

Хәлилоглу

РЕДАКЦИЯ НЕРЭТИ